

29.12.2023

POL-2023-148671

Giltighetstid
15.2.2024 - 14.2.2029

Författningsgrund
Polisförvaltningslag (110/1992) 4 §

Ändrar/Upphäver
POL-2019-16223, 15.12.2020, Intern
laglighetsövervakning vid polisen

Målgrupper
Polisen

Intern laglighetsövervakning och handläggning av skadeståndsärenden

Innehåll

Intern laglighetsövervakning och handläggning av skadeståndsärenden	1
1 Allmänt.....	3
1.1 Syfte med och tillämpningsområde för anvisningen	3
1.2 Författningsgrund.....	3
2 Ansvar för laglighetsövervakning inom polisen	4
2.1 Allmänna utgångspunkter	4
2.2 Laglighetsövervakning vid Polisstyrelsen	4
2.3 Laglighetsövervakning vid övriga polisenheter	5
2.4 Chefsövervakning	5
2.5 En tjänstemans ansvar och förpliktelser	5
2.6 Nätverket för rättsliga frågor	6
3 Verksamhetsformerna inom laglighetsövervakning	6
3.1 Laglighetsinspektioner	6
3.1.1 Allmänt	6
3.1.2 Polisstyrelsens laglighetsgranskningar	6
3.1.3 Polisenheternas laglighetsgranskningar.....	7
3.1.4 Protokollföring av granskningar.....	7
3.2 Förvaltningsklagan.....	7
3.2.1 Allmänt	7
3.2.2 Behandlingsansvar för förvaltningsklagan och medborgarbrev inom polisen	8
3.2.3 Förfarande vid behandling av ärenden som gäller förvaltningsklagan	9
3.2.4 Klagomålsavgörande.....	11
3.3 Laglighetsövervakningsärenden på eget initiativ	11
3.4 Den etiska kanalen och anmälarskydd	11
3.5 Medborgarbrev.....	13
3.6 Övervakning av behandling av personuppgifter.....	13

3.7 Övervakning av hemliga tvångsmedel och metoder för inhämtande av information	14
3.8 Övervakning av programmet för vittnesskydd.....	15
3.9 Utlåtanden till de högsta laglighetsövervakarna och särskilda ombudsmännen.....	15
4 Att ingripa i missförhållanden som observeras inom laglighetsövervakningen	15
4.1 Påföljder i ärenden som gäller laglighetsövervakning.....	15
4.2 Förhållandet mellan ärenden som gäller laglighetsövervakning och andra förfaranden.....	16
4.3 Behandling av iakttagelser och avgöranden som gjorts vid intern laglighetsövervakning	17
5 En tjänstemans rättsliga ställning i laglighetsövervakningen.....	18
6 Behandling av skadeståndsanspråk.....	19
6.1 Allmänt.....	19
6.2 Rättegång som gäller skadestånd	20
7 Rapportering av ärenden som gäller laglighetsövervakning.....	21
7.1 Allmän rapportering.....	21
7.2 Rapportering i samband med berättelsen om laglighetsövervakning	21

1 Allmänt

1.1 Syfte med och tillämpningsområde för anvisningen

Syftet med polisens laglighetsövervakning är att upprätthålla och förbättra korrektheten och kvaliteten i polisens verksamhet och på så sätt bidra till att de mål som ställts upp för polisen uppnås. Polisens interna laglighetsövervakning syftar också till att förebygga fel och korrigera felaktiga förfaranden. Syftet med laglighetsövervakningen är att stärka medborgarnas förtroende för polisens verksamhet och dess lagenlighet.

Med denna anvisning organiseras strukturerna för laglighetsövervakningen inom polisen. Anvisningen ska tillämpas vid alla polisenheter.

I anvisningen fastställs de centrala ansvaren och handlingssätten för laglighetsövervakningen. I anvisningen fastställs också de handlingssätt och skyldigheter enligt vilka missförhållanden som upptäckts i laglighetsövervakningen ska åtgärdas. I anvisningen fastställs också tjänstemännens rättsliga ställning i frågor som gäller laglighetsövervakning och rapportering av ärenden som gäller laglighetsövervakning.

Anvisningen tillämpas inte på behandlingen av tjänstemannarättsliga ärenden, behandlingen av brott som misstänks ha begåtts av en polisman, rättsligt stöd till tjänstemän som blivit föremål för en rättslig process till följd av riktade trakasserier eller frågor som berör offentlighet för vilka det har getts särskilda anvisningar¹.

En separat anvisning² har utfärdats om intern laglighetsövervakning inom polisen som iakttas vid sidan av denna anvisning. En egen föreskrift har utfärdats även om polisstyrelsens interna kontroll³.

Det har utfärdats ett anvisande brev om registreringsprocessen för ärenden som hänför sig till laglighetsövervakningen som ska iakttas vid sidan av denna anvisning.⁴

1.2 Författningsgrund

Den rättsliga grunden för myndigheternas interna laglighetsövervakning finns i grundlagen (731/1999). Enligt grundlagen ska all utövning av offentlig makt grunda sig på lag och i all offentlig verksamhet ska lag noggrant iakttas. Den offentliga makten ska se till att rättssäkerheten för var och en, en god förvaltning och de grundläggande rättigheterna och mänskliga rättigheterna förverkligas.

¹ Tjänstemannarättsliga åtgärder inom polisen (POL-2017-12772, 28.12.2018), Utredning av brott för vilket en polisman misstänks (POL-2021-144918, 26.1.2022), Rättsligt stöd till tjänstemän i vissa situationer med riktade trakasserier (POL-2022-87038, 25.11.2022), Julkisuuskäsikirja (POL-2018-51266, 6.9.2022, ej översatt)

² Intern kontroll (POL-2019-43623, 27.5.2020)

³ Reglemente för Polisstyrelsen interna kontroll (POL-2020-29658, 4.6.2020)

⁴ Hallintokanteluiden ja kansalaiskirjeiden kirjaamisprosessi poliisissa (POL-2020-83087, 18.12.2020, ej översatt)

Inrikesministeriet har som uppgift att i enlighet med grundlagen svara för att polisförvaltningen fungerar på ett ändamålsenligt sätt. Grunden för övervakning av polisens verksamhet finns i polisförvaltningslagen (110/1992), enligt vilken Polisstyrelsen ska i enlighet med inrikesministeriets styrning planera, utveckla, leda och övervaka polisverksamheten och dess stödfunktioner för de polisenheter som lyder under den.

I inrikesministeriets⁵ anvisning om laglighetsövervakning fastställs laglighetsövervakningens syften, uppgifter och ansvar inom inrikesministeriets förvaltningsområde. Enligt punkt 4.1 i anvisningen svarar varje ämbetsverk inom inrikesministeriets förvaltningsområde för sin laglighetsövervakning och för ordnandet av sin verksamhet och laglighetsövervakningen inom sitt ansvarsområde. Enligt punkt 4.3 i anvisningen svarar ämbetsverken inom förvaltningsområdet för den interna laglighetsövervakningen enligt särskilda bestämmelser, föreskrifter och anvisningar. Ämbetsverken inom förvaltningsområdet kan ha egna, av ämbetsverkets chef fastställda detaljerade anvisningar för laglighetsövervakningen och förfaranden som ska iakttas i den.

2 Ansvar för laglighetsövervakning inom polisen

2.1 Allmänna utgångspunkter

Enligt inrikesministeriets anvisning om laglighetsövervakning svarar ämbetsverkets ledning för att den interna laglighetsövervakningen har ordnats effektivt och ändamålsenligt. Den interna laglighetsövervakningen ska ordnas på det sätt som kvaliteten på och omfattningen av ämbetsverkets verksamhet förutsätter. Den interna laglighetsövervakningen vid ämbetsverken ska ordnas så att ämbetsverken vid sidan av chefernas laglighetsövervakning vid behov tillämpar särskilda övervakningsfunktioner. Övervakningsfunktionen ska vara så oberoende och opartisk som möjligt i förhållande till myndighetens verksamhetsenheter och vara omedelbart underställd myndighetens högsta ledning.

2.2 Laglighetsövervakning vid Polisstyrelsen

Polisstyrelsen, som är polisens högsta ledning, har ett riksomfattande ansvar för ordnandet av laglighetsövervakningen. Polisstyrelsen utvecklar, styr och övervakar ordnandet av laglighetsövervakningen inom polisen. Polisstyrelsen kan rikta laglighetsövervakning till alla polisenheter och tjänstemän som är anställda inom polisen. För att fullgöra dessa uppgifter har Polisstyrelsens stabsenhet ett ansvarsområde för laglighetsövervakning (härefter Polisstyrelsens laglighetsövervakning).

⁵ Inrikesministeriets anvisning 5.8.2020: Laglighetsövervakning vid inrikesministeriet och inom dess förvaltningsområde (SMDno-2020-158)

Polisstyrelsens laglighetsövervakning behandlar laglighetsövervakningsärenden som tillhör Polisstyrelsen såsom det föreskrivs närmare i Polisstyrelsens arbetsordning och nämns senare i denna anvisning.

2.3 Laglighetsövervakning vid övriga polisenheter

Polisenhetens chef ansvarar för genomförandet av och resurstilldelningen till laglighetsövervakningen vid sin enhet. Polisenheten ska ta hand om laglighetsövervakningen för sin personal.

Vid polisnärheterna och centralkriminalpolisen finns en enhet för juridiska frågor som lyder direkt under polisenhetens chef och ansvarar för planering och genomförande av laglighetsövervakningen på det sätt som föreskrivs närmare i enhetens arbetsordning eller reglemente. Vid Polisyrkeshögskolan sköts motsvarande uppgifter såsom det föreskrivs närmare i Polisyrkeshögskolans reglemente.

Om flera polisenheter tillsammans genomför ett operativt arrangemang ligger ansvaret för laglighetsövervakningen hos den enhet som leder verksamheten.

2.4 Chefsövervakning

Chefsövervakningen har en central roll i laglighetsövervakningen av polisens verksamhet. Varje person som har en chefsuppgift i polisförvaltningen är förpliktad till att övervaka lagenligheten av sina underordnades verksamhet. Det ingår i chefernas dagliga ledarskap att övervaka att verksamheten följer lagen.

De närmaste cheferna har i praktiken de bästa möjligheterna att i sitt normala dagliga ledningsarbete upptäcka och ta tag i lagstridiga, osakliga eller felaktiga förfaranden. Den närmaste chefen ska ingripa i sin underordnades felaktiga förfarande och anmäla om de betydande fel och brister som de har upptäckt till sina egna chefer eller vidare till ledningen av ämbetsverket i enlighet med organisationens praxis.

2.5 En tjänstemans ansvar och förpliktelser

En tjänsteman svarar för lagenligheten av sina tjänsteåtgärder. En tjänsteman ska utföra sina uppgifter på ett lämpligt sätt och utan dröjsmål och efterfölja arbetslednings- och övervakningsföreskrifterna. Varje tjänsteman är skyldig att rapportera alla lagstridigheter som hen observerar till sin chef.

En tjänstemans rättigheter och förpliktelser i laglighetsövervakningsförfarandet i övrigt fastställs senare i avsnitt 5.

2.6 Nätverket för rättsliga frågor

I anslutning till Polisstyrelsen verkar ett nätverk för rättsliga frågor. Nätverket för rättsliga frågor är en del av strukturen för Polisstyrelsens norm- och övervakningsprocess⁶.

Nätverkets medlemmar består av utsedda representanter för Polisstyrelsens stab, interna granskningen och enheten för polisverksamhet samt representanter för enheter för juridiska frågor vid polisinrättningarna och centralkriminalpolisen samt representanter för Polisyreshögskolan. Även andra aktörer kan kallas med till nätverkets verksamhet.

Nätverket har regelbundna möten och det har som uppgift att fungera som informationskanal i rättsliga frågor som gäller polisen, samordna ärendehelheter inom förvaltningsområdets laglighetsövervakning och stöda enheterna i ärenden som gäller laglighetsövervakning, juridiska frågor och intern övervakning.

3 Verksamhetsformerna inom laglighetsövervakning

3.1 Laglighetsinspektioner

3.1.1 Allmänt

Polisenheterna ska regelbundet kontrollera att verksamheten är lagenlig. Granskningsverksamheten är en form av laglighetsövervakningen och har som syfte att säkerställa lagligheten och den juridiska kvaliteten av verksamheten. En laglighetsgranskning kan utföras för att bedöma lagligheten av vilken verksamhet som helst inom polisen. Vid en laglighetsgranskning kan den som utför granskningen granska lagligheten av verksamheten med att ta del av handlingar eller register, iakttä, intervjua föremålet för granskningen eller på annat ändamålsenligt sätt.

Vid val av föremål för en laglighetsgranskning ska särskild uppmärksamhet fästas vid övervakning av sådana funktioner som har en inverkan på förverkligandet av grundläggande rättigheter och mänskliga rättigheter för dem som är föremål för åtgärder.

Både Polisstyrelsen och polisenheterna utför regelbundna, planerade laglighetsgranskningar. I regel informeras föremålet om laglighetsgranskningen på förhand men granskningar kan även utföras utan förhandsanmälan.

3.1.2 Polisstyrelsens laglighetsgranskningar

Polisstyrelsens laglighetsövervakning fastställer varje år före utgången av januari de riksomfattande prioriteringsområdena för

⁶ Poliisihallituksen normi- ja valvontaprosessin asettaminen (POL-2014-2224, 29.6.2020, ej översatt)

laglighetsövervakningen. Polisstyrelsens enheter hörs vid val av prioriteringsområden.

Polisstyrelsen utarbetar årligen en plan för sina egna laglighetsgranskningar.

Polisstyrelsens laglighetsgranskningar vid polisenheterna utförs i regel i form av ett granskningsbesök i polisenheten. Laglighetsgranskningar kan utföras även på ett annat ändamålsenligt sätt såsom med distansuppkopplingar. Längden och det närmare innehållet av granskningen fastställs i en plan för laglighetsgranskning.

Polisstyrelsens laglighetsövervakning vid polisenheterna riktas särskilt till polisenhetens egen övervakning.

3.1.3 Polisenheternas laglighetsgranskningar

Polisenheterna upprättar sina egna granskningsplaner före utgången av februari varje år. De riksomfattande prioriteringsområdena som Polisstyrelsen meddelar årligen ska beaktas i planerna, men de kan även omfatta granskningsobjekt som polisenheten fastställer själv. Polisenheterna kan även utföra andra laglighetskontroller som de anser vara nödvändiga efter polisenhetens behov.

Polisenhetens granskningsplan bekräftas av polisenhetens chef och den sänds för kännedom till Polisstyrelsens laglighetsövervakning.

3.1.4 Protokollföring av granskningar

Över en utförd laglighetsgranskning upprättas ett protokoll med uppgifter om föremålet för granskningen, utföraren samt metoden och tidpunkten.

I protokollet antecknas de iakttagelser som gjorts under granskningen. I protokollet antecknas även åtgärderna som iakttagelserna medför. Alternativen för påföljder och åtgärder nämns nedan i avsnitt 4.1.

Innan protokollet undertecknas ges föremålet för granskningen en möjlighet att uttrycka sin uppfattning om anteckningarna i protokollet om detta inte är uppenbart onödigt med tanke på granskningens karaktär eller andra omständigheter.

Det färdiga protokollet lämnas till föremålet för kontrollen för kännedom. Behandling av iakttagelserna vid laglighetsövervakning beskrivs närmare nedan i punkt 4.3.

3.2 Förvaltningsklagan

3.2.1 Allmänt

Om någon anser att en tjänsteman som är anställd inom polisförvaltningen har i sin tjänsteställning förfarit felaktigt eller underlåtit att fullgöra sina tjänsteuppgifter, kan detta ställas under utredning med en

förvaltningsklagan. Den övervakande myndigheten ska vidta de åtgärder som den med anledning av förvaltningsklagan anser vara befogade. Förvaltningsklagan undersöks om det finns skäl att misstänka att den som övervakas har förfarit lagstridigt eller underlåtit att fullgöra sin skyldighet.

Klagan är en form av efterhandskontroll som resulterar i ett ställningstagande om lagligheten av den verksamhet som klagan gällde. Syftet med klagomålsavgörandet är att styra förvaltningen när det är nödvändigt. Förvaltningsklagan utgör inte ett sätt att söka ändring, och klagomåls-avgörandet kan alltså inte ändra eller upphäva förvaltningsåtgärden eller beslutet som förvaltningsklagan riktas mot.

Principerna för god förvaltning efterföljs vid behandling av klagomålsärendet. Förfarandet vid behandling av förvaltningsärenden beskrivs närmare i punkt 3.2.3.

3.2.2 Behandlingsansvar för förvaltningsklagan och medborgarbrev inom polisen

Polisstyrelsen behandlar och avgör klagan som gäller Polisstyrelsens tjänstemän, polisenheternas högsta ledning, principiellt viktiga frågor eller flera polisenheter samtidigt.

Chefen för en polisenhet eller en av denne utsedd tjänsteman behandlar och avgör övriga klagan som gäller tjänstemän vid enheten såsom det föreskrivs om detta i arbetsordningen eller reglementet.

Polisstyrelsen kan behandla en förvaltningsklagan som anhängiggjorts vid en polisenhet om detta är motiverat med tanke på ärendets art.

Om en förvaltningsklagan som riktats till Polisstyrelsen enligt det ovan beskrivna behandlingsansvaret ska behandlas av polisenheten kan Polisstyrelsen överföra klagan i fråga till den berörda polisenheten. Polisstyrelsen kan från fall till fall be att den polisenhet som behandlar klagan ska lämna avgörandet som meddelas i ärendet eller någon annan åtgärd för kännedom till Polisstyrelsen.

Om ärendet har sänts både till en polisenhet och till Polisstyrelsen samtidigt, handläggs ärendet endast vid polisenheten. Om en klagan riktas till en polisenhet och den ska enligt det ovan beskrivna behandlingsansvaret behandlas av Polisstyrelsen eller någon annan polisenhet, kan den polisenhet som mottagit klagan överföra ärendet till Polisstyrelsen eller den berörda polisenheten. Vid ärenden som lämnar rum för tolkning ska behandling av ärendet diskuteras med den mottagande enheten.

När klagan tas under behandling ska klaganden i princip underrättas om detta utan dröjsmål. Underrättelsen kan utelämnas om det kan antas att ett avgörande i ärendet kommer att meddelas inom så kort tid att en underrättelse om tagande under behandling är onödig. Underrättelsen om behandling lämnas av den polisenhet som behandlar ärendet.

Underrättelsen om behandling ska omfatta namn och kontaktuppgifter för den person som svarar på förfrågningar om ärendet.

Det som beskrivits ovan om behandling av förvaltningsklagan gäller även i tillämpliga delar behandling av medborgarbrev.

3.2.3 Förfarande vid behandling av ärenden som gäller förvaltningsklagan

Ärenden som gäller förvaltningsklagan behandlas enligt bestämmelserna i 8 a kap. i förvaltningslagen (434/2003). Enligt förarbeten till förvaltningslagen består processen med klagan av två delar:

- 1) Att ta del av klagan och en preliminär rättslig bedömning
- 2) Myndigheten vidtar de åtgärder som den med anledning av förvaltningsklagan anser vara befogade.

Enligt förvaltningslagen ska den övervakande myndigheten vidta de åtgärder som den med anledning av förvaltningsklagan anser vara befogade. Om det inte är befogat att vidta åtgärder med anledning av klagan, ska klaganden utan dröjsmål underrättas om detta. I princip borde klagan inte ge anledning till fler åtgärder om det på basis av den preliminära rättsliga helhetsbedömningen inte finns skäl att misstänka lagstridigt förfarande eller en försummad skyldighet som skulle förutsätta åtgärder.

I samband med den preliminära bedömningen ska man vid behov utreda om ärendet har anhängiggjorts hos en annan myndighet. Om en förvaltningsklagan i samma ärende har anhängiggjorts hos en annan behörig myndighet, ska man separat komma överens med denna myndighet vilken av dessa ska behandla klagan. Rättssäkerheten för klaganden förutsätter inte att myndigheten undersöker ett ärende som samtidigt står under behandling av en domstol eller för vilken ändringssökning pågår eller för vilken det är möjligt att söka ändring eller rättelse.

Den tjänsteman som förbereder ett ärende som gäller förvaltningsklagan svarar för att ärendet utreds tillräckligt. Om det redan på basis av klagoskriften kan konstateras att det inte finns skäl att misstänka lagstridigt eller annars felaktigt förfarande, behöver ärendet inte utredas desto mer. Ärendet kan då avgöras på basis av klagomålshandlingarna. I annat fall kan man för att utreda ett klagomålsärende skaffa alla nödvändiga utredningar och handlingar och göra nödvändiga sökningar i polisens informationssystem utan att sekretessbestämmelserna hindrar det.

För att utreda ett klagomålsärende kan man be den tjänsteman som är föremålet för klagan om en förklaring om ärendet samt vid behov av dennes förman ett utlåtande som tar ställning till riktigheten av tjänstemannens förfarande. Det bör noteras att om det finns skäl att kritisera tjänstemannens förfarande i ärendet ska denne alltid ges ett tillfälle att ge en förklaring om ärendet. Den som förbereder

klagomålsärendet svarar för att de skaffade utredningarna är tillräckliga och lämpliga. Tjänstemannen ska ges en tillräcklig tidsfrist för lämnande av förklaringen och förfarandet som klagan gäller ska beskrivas med tillräcklig noggrannhet i begäran om förklaring, exempelvis kan klagomålstexten bifogas till begäran om utredning.

I ärenden som gäller förvaltningsklagan som behandlas av Polisstyrelsen ber Polisstyrelsen att polisenheten skaffar en utredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras samt ger ett eget juridiskt motiverat utlåtande om ärendet. Polisenheten svarar för att be alla tjänstemän som är föremål för klagan om en tillräcklig förklaring och att andra uppgifter och handlingar som behövs för att ärendet ska kunna avgöras bifogas till polisenhetens utlåtande. Polisenhetens utlåtande ska vara juridiskt motiverat och det ska framgå av det i den utsträckning som ärendet förutsätter, på vilka rättsnormer polisens agerande i det berörda klagomålsärendet har grundat sig och om förfarandet har enligt polisenhetens uppfattning varit lagenligt och annars lämpligt.

När den utredning som behövs för att klagomålsärendet ska kunna utredas har skaffats, kan man begära klaganden om ett genmäle till utredningen. När det övervägs om ett genmäle bör begäras eller ej, ska man vid bedömningen understryka att rättssäkerheten för klaganden uppfylls. Å andra sidan, om ett genmäle sannolikt inte medförde någon ny information som skulle vara väsentligt för utredande av ärendet, kan det anses uppenbart onödigt att begära om ett genmäle, och då behöver det inte begäras.

En förvaltningsklagan som gäller en omständighet som ligger mer än två år tillbaka i tiden ska inte prövas, om det inte finns särskilda skäl till det. Preskriptionstiden är dock inte absolut. I regel behandlas dock inte ärenden som är över fem år gamla.

Myndigheten är i princip skyldig att undersöka endast förvaltningsklagan som har anförts skriftligen och som är försedda med namnet och kontaktuppgifterna för klaganden samt nödvändiga uppgifter om ärendet som klagan gäller. Om en förvaltningsklagan är bristfällig ska man vid behov be klaganden att komplettera sin klagan. Enligt förvaltningslagen ska handlingar tillställas på avsändarens eget ansvar den i ärendet behöriga myndigheten under dess kontaktadress. Således är till exempel en tjänstemans privata e-postadress inte myndighetens kontaktadress. Kanaler i sociala medier är inte heller officiella kontaktkanaler för myndigheter, och en förvaltningsklagan kan inte lämnas in via dem. Myndigheten ska i dylika fall vid behov ge råd och anvisningar om hur ett ärende som gäller förvaltningsklagan kan anhängiggöras.

Anonyma klagan undersöks endast om det finns ett särskilt skäl att göra det. Då behandlas de som laglighetsövervakningsärenden på eget initiativ som avses i punkt 3.3.

Klagans behandlingsspråk avgörs på grundval av språklagen (423/2003). I regel är behandlingsspråket finska eller svenska i klagomålsärenden. En myndighet kan även ge bättre språklig service än vad som förutsätts i språklagen och betjäna även på andra språk, såsom på engelska.

3.2.4 Klagomålsavgörande

I en klagan ska ges ett skriftligt och juridiskt motiverat avgörande. Omfattningen av motiveringarna beror på avgörandets innehåll och relevans. Det finns ingen omfattande motiveringsskyldighet i de fall i vilka det enligt den mottagna utredningen inte är frågan om ett lagstridigt eller felaktigt förfarande. Det ska framgå av avgörandet vilka omständigheter och utredningar som har påverkat resultatet och vilka åtgärder klagan har eventuellt lett till.

I avgörandet ska det nämnas om besvärsförbudet som gäller förvaltningsklagan. Myndighetens avgörande i ett ärende som gäller förvaltningsklagan vinner inte heller laga kraft. En klagan utreds dock inte på nytt om klaganden inte framför sådana nya omständigheter eller motiveringar på grund av vilka det finns skäl att utreda ärendet på nytt.

Avgörandet ges för kännedom förutom till klaganden även till personen som klagan gäller, till dennes chef och övriga nödvändiga instanser. Om klaganden inte är part ska man vid behandlingen av klagan beakta att sekretessbelagda uppgifter inte kan lämnas ut till någon annan än parten. Att enbart lämna in ett klagomål ger inte en utomstående partsställning. Den som förbereder klagomålsärendet ska försäkra sig om att omständigheter som enligt lagen är sekretessbelagda inte avslöjas till utomstående vid behandlingen av ärendet eller delgivandet av klagomålsavgörandet.

3.3 Laglighetsövervakningsärenden på eget initiativ

Polisstyrelsen eller en polisenhet kan även på eget initiativ sätta i gång en utredning i en fråga som gäller laglighetsövervakning.

I den interna laglighetsövervakningen ingår även att myndigheten följer upp på eget initiativ kritiken mot myndigheten i offentligheten samt tar hänsyn till kundrespons som kommit via olika kanaler. Vid behov ska man reagera på kritik som framställts i offentligheten och på kundrespons. Ärendet kan behandlas till exempel som laglighetsövervakning på eget initiativ.

Ärenden som gäller laglighetsövervakning på eget initiativ behandlas i tillämpliga delar på samma sätt som förvaltningsklagan som avses ovan i punkt 3.2.

3.4 Den etiska kanalen och anmälarskydd

Den etiska kanalen är en intern anmälningskanal inom polisförvaltningen, och det är möjligt att via den anmäla om all sådan misstänkt verksamhet

inom polisförvaltningen som strider mot bestämmelser eller är oetisk och som orsakar eller kan orsaka risker eller olägenheter för polisorganisationen eller dess rykte. Länken till kanalen finns på första sidan av polisenheternas intranät Sinetti, den kan användas av alla som är anställda inom polisförvaltningen, och det är möjligt att lämna en anmälan via den även anonymt.

En anonym anmälan via den etiska kanalen betraktas som ett sista medel när andra medel inte är möjliga, såsom att underrätta chefen eller dennes chef. Den etiska kanalen är inte heller avsedd för behandling av brottsanmälningar eller anmälningar om trakasseri och olämpligt bemötande, eftersom särskilda, ändamålsenliga processer har skapats för behandling av dessa fall och det finns särskilda anvisningar om dem.

Anmälningar som kommer via den etiska kanalen kan likställas med motsvarande ärenden som kommer till polisförvaltningen för behandling, såsom brottsanmälningar, förvaltningsklagan, medborgarbrev och respons. Behandlingen av anmälningarna sker i tillämpliga delar i enlighet med punkterna i denna anvisning om laglighetsövervakning som gäller behandling av klagomålsärenden och medborgarbrev samt ingripande i upptäckta missförhållanden, beroende på anmälsans karaktär.

Lagen om anmälarskydd⁷ ger skydd för personer som rapporterar om överträdelser som omfattas av lagens tillämpningsområde och som i samband med sitt arbete upptäcker överträdelser av EU-rätten eller den nationella lagstiftningen. Anmälningar som omfattas av tillämpningsområdet för lagen om anmälarskydd görs och behandlas i samma system som andra anmälningar i den etiska kanalen.

Polisstyrelsen har separat gett ett anvisande brev om behandlingsprocessen för anmälningar som kommer in via den etiska kanalen⁸. Alla anmälningar från den etiska kanalen styrs först d till Polisstyrelsens laglighetsövervakning för behandling, varifrån de vid behov överförs till den behöriga polisenheten eller någon annan behörig myndighet för behandling. I samband med att ärendet överförs ges separata anvisningar om polisenheten förväntas vidta vissa åtgärder eller rapportera slutresultatet av behandlingen av ärendet till Polisstyrelsen.

Polisenheten rapporterar årligen till Polisstyrelsen om behandlingen av anmälningar som kommer via den etiska kanalen i enlighet med anvisningarna i avsnitt 7 (Rapportering). Polisstyrelsen samlar information om anmälningar för att bifogas till en berättelse om laglighetsövervakning som gäller polisförvaltningen och som ges till inrikesministeriet årligen samt till Justitiekanslersämbetet enligt lagen om anmälarskydd.

⁷ Lag om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av EU-rätten och den nationella lagstiftningen, 1171/2022

⁸ Polisstyrelsens anvisande brev 6.7.2023: Eettisen kanavan (Webropol) käyttöönotto poliisiyksiköissä (POL-2023-70966, ej översatt)

3.5 Medborgarbrev

Med medborgarbrev avses en sådan handling i vilken en medborgare riktar en åsikt, en fråga eller ett annat motsvarande ärende till polisen, utan att skrivelsen innehåller sådan kritik av myndigheten som ska anses som en förvaltningsklagan.

Det finns inga särskilda bestämmelser för behandlingen av medborgarbrev, utan behandlingen styrs av en hävdvunnen princip inom laglighetsövervakningen enligt vilken var och en har rätt att få svar på en saklig skrivelse som skickas till myndigheten när det står klart att avsändaren förväntar sig ett svar. Myndigheten är också förpliktad att inom ramen för sin behörighet ge råd om skötsel av förvaltningsärenden. Om ärendet inte tillhör myndighetens behörighet bör man sträva efter att hänvisa kunden till den behöriga myndigheten.

Medborgarbrev besvaras i princip skriftligen och utan obefogat dröjsmål. När det med tanke på ärendets art är motiverat kan ett medborgarbrev även besvaras per telefon eller på något annat sätt. Också då ska en anteckning om svaret göras i ärendehanteringssystemet. Avsändaren ska vid behov uppmanas komplettera en otydlig skrivelse. Myndigheten har prövningsrätt i hur och med vilken noggrannhet olika förfrågningar ska besvaras. Myndigheten har i regel på basis av sin rådgivningsskyldighet ingen skyldighet att besvara omfattande förfrågningar på allmän nivå.

Om ett medborgarbrev till sin art är sådant att det endast har skickats till myndigheten för kännedom eller om det innehåller en åsikt eller ett annat ställningstagande som man på basis av meddelandets innehåll kan anta att avsändaren inte förväntar sig ett svar på, kan behandlingen av ärendet avslutas utan ett särskilt svar *Ad acta*. Helt oklara, osakliga medborgarbrev eller sådana som sänts i trakasserisyrte behöver inte heller besvaras. Avgörandet om att behandling av ett ärende avslutas ska antecknas i ärendehanteringssystemet (*Ad acta*, a.a.), och grunden till avgörandet ska anges i detta sammanhang. Behandlingen av ärendet kan avslutas utan åtgärder när man redan tidigare har svarat personen som tog kontakt och meddelat att om denne kontaktar med samma ärende utan att framställa någon ny omständighet som påverkar ärendet kommer inget svar att sändas.

Vid behov ska den som handlägger ärendet som gäller medborgarbrev dessutom se till att personer till vars tjänsteuppdrag skrivelsen hänför sig underrättas om innehållet i brevet och det eventuella svaret.

3.6 Övervakning av behandling av personuppgifter

Information som finns i polisens informationssystem, datamedier och system får endast användas för tjänste- eller arbetsuppgifter eller för hantering av uppdrag och bara i den omfattning som detta kräver. Chefen för polisenheten ansvarar förutom för att ordna den övriga

laglighetsövervakningen också för att övervakningen av behandlingen av personuppgifter utförs i ändamålsenlig omfattning. Användningen av registren övervakas till exempel med begäran om loggutredning eller övriga laglighetsgranskningar av datainnehållet i registren.

Den tjänsteman som utför övervakningen av register och informationssystem ska ha tillräckliga kunskaper om användningen av informationssystemen, tillräckliga användarrättigheter för att kunna utföra övervakningen samt nödvändiga kunskaper om lagstiftningen som gäller register och behandlingen av personuppgifter och andra motsvarande förpliktelser.

I övervakningen av användningen av informationssystemen och behandlingen av personuppgifter ska man fästa särskild uppmärksamhet vid att uppgifterna är riktiga och nödvändiga, att uppgifterna används på behörigt sätt, att användarrättigheterna är korrekta och uppdaterade samt att uppgifter hanteras enligt klassificeringskraven för sekretessbelagda informationsmaterial.

Närmare anvisningar om övervakningen, frågor som gäller sekretessansvar och rapportering av dem finns i Polisstyrelsens särskilda föreskrifter om hantering av logguppgifter inom polisen, användning och underhåll av polisens informationssystem, hantering av användarrättigheter inom polisen samt polisens dataskydd och dataskyddspolicy.⁹

3.7 Övervakning av hemliga tvångsmedel och metoder för inhämtande av information

Att använda hemliga metoder för inhämtande av information (härefter *SALPA*) innebär ingripande i medborgarnas grundlagsskyddade rättigheter. Kännetecknande för metoderna för inhämtande av information är att behandlingen, beslutsfattandet och genomförandet i regel sker utan att den misstänkta personen är medveten om det. Därför förutsätter tillgodoseendet av den misstänktes och eventuella utomstående personers rättssäkerhet att de formella kraven i lagstiftningen, en eventuell skyldighet att informera i efterhand och de allmänna principerna för polisverksamheten iakttas och att detta övervakas effektivt.

Polisenheten ska säkerställa att de personer som övervakar hemligt inhämtande av information har tillräcklig kompetens i frågor som gäller hemligt inhämtande av information. Polisenheten skall dessutom se till att övervakningen av insamlingen av hemliga underrättelser utförs av det antal personer som behövs för detta ändamål och att enheten har utsett en huvudansvarig för *SALPA* som är oberoende av den operativa verksamheten. Övervakningen och granskningen av hemligt inhämtande av information ska vara regelbunden och omfattande. I laglighetsövervakningen av hemligt inhämtande av information ska man

⁹ Hantering av logguppgifter vid polisen (15.12.2021, POL-2021-4922), Administration av polisens informationssystem (28.09.2022, POL-2022-49992), Hantering av användarbehörigheter inom polisen (7.4.2022, POL-2022-7188), Polisens informationshanteringspolicy 2022-2027 (25.10.2022, POL-2022-59874)

fästa särskild uppmärksamhet vid att sekretessbelagda uppgifter behandlas på behörigt sätt och vid verkställandet av den chefsövervakning som avses i punkt 2.4.

Närmare bestämmelser om ordnande, användning och övervakning av polisens hemliga inhämtande av information samt rapportering i anslutning till detta finns i en särskild föreskrift av Polisstyrelsen.¹⁰

3.8 Övervakning av programmet för vittnesskydd

Enligt 14 § 1 mom. i lagen om vittnesskyddsprogram (88/2015, härafter vittnesskyddslagen) utövar Polisstyrelsen tillsyn över iakttagandet av vittnesskyddslagen. Enligt paragrafens 2 mom. ska centralkriminalpolisen årligen till Polisstyrelsen avge en berättelse om beslut som fattats och åtgärder som vidtagits med stöd av denna lag.

Den tillsyn som utövas av Polisstyrelsen och som avses i vittnesskyddslagen utförs i första hand utgående från centralkriminalpolisens egen övervakning. Centralkriminalpolisen ska i sin egen interna laglighetsövervakning effektivt övervaka att vittnesskyddslagen efterföljs, och dess årsberättelse ska omfatta både övervakningsåtgärder under det berörda året och andra omständigheter som har betydelse med tanke på laglighetsövervakningen.

3.9 Utlåtanden till de högsta laglighetsövervakarna och särskilda ombudsmännen

Riksdagens justitieombudsman, statsrådets justitiekansler och särskilda ombudsmän ber Polisstyrelsen och polisenheter regelbundet om utredningar och utlåtanden i ärenden som de behandlar.

I utlåtanden som avges till de högsta laglighetsövervakarna och särskilda ombudsmännen ska utredningsförfarandet som avses ovan i punkt 3.2.3 efterföljas i tillämpliga delar.

4 Att ingripa i missförhållanden som observeras inom laglighetsövervakningen

4.1 Påföljder i ärenden som gäller laglighetsövervakning

Försummelser och fel som framkommit vid laglighetsövervakningen eller i övrigt ska omedelbart åtgärdas. Även om förfarandet inte explicit står i strid med bestämmelser, föreskrifter och anvisningar är det skäl att ingripa i det, om detta kan främja principerna för god förvaltning eller de grundläggande rättigheterna eller annars höja kvaliteten på polisens verksamhet och öka förtroendet för polisen.

I 53 c § i förvaltningslagen föreskrivs om påföljder i ärenden som gäller förvaltningsklagan.

¹⁰ Organisering, användning och tillsyn av hemligt inhämtande av information och hemliga tvångsmedel (13.7.2018, POL-2018-11889)

Den övervakande myndigheten kan i sitt avgörande som gäller klagan göra den övervakade uppmärksam på kraven på god förvaltning eller underrätta den övervakade om sin uppfattning om ett lagenligt eller på annat sätt bättre förfarande. Anses detta inte vara tillräckligt med beaktande av de omständigheter som inverkar på helhetsbedömningen av saken, kan den övervakade ges en anmärkning, om inte den gärning som klagan gäller är av sådan art eller så allvarlig att det finns orsak att vidta åtgärder för att inleda ett förfarande enligt någon annan lag, till exempel en tjänstemannarättslig process. I det sistnämnda fallet förfaller behandlingen av klagan.

Att för framtiden göra den övervakade uppmärksam på kraven på god förvaltning och underrätta denne om myndighetens uppfattning är lindrigare medel än en anmärkning. Det är också meningen att proportionalitetsprincipen ska iaktas vid användningen av de administrativa styrmedlen och att de ska utesluta varandra. Förutom felets typ och karaktär kan även andra faktorer inverka på en helhetsbedömning av saken, såsom i vilken mån de bestämmelser som ska tillämpas lämnar rum för tolkning, eller att felet har orsaker som inte beror på den övervakade.

Genom ett avgörande som gäller klagan kan man inte ändra eller upphäva den åtgärd eller det beslut som förvaltningsklagan gäller.

Övervakningsmyndigheten kan inte heller omedelbart korrigera fel som upptäckts i myndigheternas verksamhet och den kan i allmänhet inte heller kräva att den som förvaltningsklagan gäller ska agera på ett visst sätt. Ett klagomålsavgörande kan dock till exempel sändas till chefen för föremålet för klagan för att bedöma om iakttagelserna i klagomålsavgörandet bör leda till rättelseåtgärder på eget initiativ som till exempel de rättelseformer som föreskrivs i 8 kap. i förvaltningslagen.¹¹

Det som har konstaterats ovan om påföljder i ärenden som gäller förvaltningsklagan efterföljs i tillämpliga delar även i andra ärenden som gäller laglighetsövervakning inom polisen.

4.2 Förhållandet mellan ärenden som gäller laglighetsövervakning och andra förfaranden

Med tanke på rättssäkerheten är det viktigt att utredningen av ärendet som gäller laglighetsövervakning i ett så tidigt skede som möjligt hänskjuts till ett reglerat förfarande, om villkoren för detta uppfylls. Sådana förfaranden är i synnerhet förundersökning av brottsärenden och tjänstemannarättsligt förfarande. Dessutom ska påståenden om diskriminering, mobbning, trakasseri eller annat osakligt bemötande på arbetsplatsen utredas av arbetsgivaren med stöd av arbetarskyddslagen (738/2002) eller diskrimineringslagen (1325/2014). Påståenden om trakasserier eller

¹¹ I RJO:s avgörande nr 1205/2019 har riksdagens justitieombudsman tagit ställning till åtgärder efter klagomålsavgöranden som gäller utförande av förundersökning och sett negativt på att polischefen skulle ens med reglemente eller arbetsordning kunna ge polisjuristen som är chef för den juridiska enheten befogenhet att föreskriva till exempel att en förundersökning ska utföras eller fortsättas på grundval av ett klagomål.

osakligt bemötande som kommit fram i samband med ett ärende som gäller laglighetsövervakning ska behandlas vid ett särskilt förfarande. Förfarande vid trakasserier och osakligt bemötande har fastställts i en särskild anvisning av Polisstyrelsen.¹²

Om det i samband med vilket laglighetsövervakningsärende som helst framförs ett påstående om brott och det påstådda händelseförloppet är möjligt, eller om det upptäcks annars vid behandlingen att det eventuellt finns skäl att misstänka brott, ska ärendet hänskjutas till den behöriga myndigheten för bedömning av förundersökningströskeln, och för polisens del går man till väga i enlighet med den separata anvisningen¹³ om utredning av brott som en polisman misstänks ha begått. Då upphör behandlingen av ett anhängigt ärende som gäller laglighetsövervakning, och ärendet får inte längre undersökas administrativt för att skyddet mot självinkriminering¹⁴ av den eventuellt misstänkte inte ska äventyras.

Om ett ärende som gäller laglighetsövervakning har överförs till förundersökning och det fattas ett beslut i ärendet att förundersökningen inte ska inledas eller annat beslut med vilket utredningen avslutas, ska ärendets behandling vid förfarandet för laglighetsövervakning fortsättas om det finns skäl till det. När det gäller polisens förfarande fattar åklagaren även beslutet om att avstå från en förundersökning.

Med beaktande av särskilda undersökningsarrangemang för polisbrott samt för att trygga allmänt förtroende för polisen är tröskeln låg för överföring av ärendet till förundersökning. I oklara fall kan det vara nödvändigt att diskutera ärendet med Riksåklagarens byrå och komma överens om förfaringsätten och den fortsatta behandlingen.

I samband med ett ärende som gäller laglighetsövervakning kan det komma fram ett felaktigt förfarande eller en försummelse av en tjänsteman, vilket leder till prövning av tjänstemannarättsliga åtgärder. Det finns en särskild anvisning om tjänstemannarättsliga åtgärder inom polisen¹⁵.

4.3 Behandling av iakttagelser och avgöranden som gjorts vid intern laglighetsövervakning

De iakttagelser och avgöranden som gjorts vid laglighetsövervakningen ska alltid behandlas på den organisationsnivå som har behörighet att besluta om åtgärder som har en inverkan på ärendet. När det gäller Polisstyrelsen behandlas detta närmare i Polisstyrelsens anvisande brev om iakttagelser vid laglighetsövervakning.¹⁶ Polisenhetens chef ska se till att de nödvändiga åtgärder som vidtas med anledning av iakttagelserna

¹² Handläggning av trakasserier och osakligt bemötande inom polisförvaltningen (POL-2019-8751, 8.7.2019)

¹³ Utredning av brott för vilket en polisman misstänks (POL-2021-144918, 26.1.2022)

¹⁴ För närmare information om en tjänstemans skydd mot självinkriminering se nedan punkt 5.

¹⁵ Tjänstemannarättsliga åtgärder inom polisen (POL-2017-12772, 28.12.2018)

¹⁶ Polisstyrelsens anvisande brev 27.11.2017: Poliisihallituksen ohjeiden ja määräysten täytäntöönpanon seuranta sekä poliisin sisäisessä laillisuusvalvonnassa tehtyjen havaintojen käsittely (POL-2017-42467, ej översatt)

och avgörandena vid laglighetsövervakningen genomförs och dokumenteras.

Den som utför laglighetsövervakning kan även be föremålet för övervakningen att inom utsatt tid anmäla vilka åtgärder iakttagelserna vid laglighetsövervakningen har gett anledning till.

Polisstyrelsens laglighetsövervakning ska utan dröjsmål informeras om betydande brister, fel eller andra iakttagelser som gjorts vid en polisenhets laglighetsövervakning. Rapporteringen behandlas närmare i anvisningens punkt 7.2.

Polisstyrelsens laglighetsövervakning uppföljer riksomfattande iakttagelser som gjorts i polisens interna laglighetsövervakning samt avgöranden som de högsta laglighetsövervakarna, särskilda ombudsmän och domstolar har gjort i anknytning till laglighetsövervakning och informerar Polisstyrelsens operativa enheter om dem för bedömning av om de förutsätter styrning eller andra åtgärder.

5 En tjänstemans rättsliga ställning i laglighetsövervakningen

En tjänsteman är skyldig att lämna upplysningar till en tjänsteman som utför laglighetsövervakning. De högsta laglighetsövervakarnas rätt till information grundar sig på grundlagen och övriga laglighetsövervakande tjänstemäns rätt på statstjänstemannalagen (750/1994). När ett klagomålsärende behandlas är tjänstemannen i princip utifrån sin tjänsteplikt skyldig att hålla sig till sanningen och att i utredningen på eget initiativ lägga fram alla relevanta fakta som har anknytning till ärendet. Utredningarna ska även skrivas på ett sakligt och tydligt språk.

Även om det handlar om en administrativ process kan det hända att hänsyn behöver tas till en allmän straffrättslig princip enligt vilken ingen är skyldig att vittna mot sig själv (*skydd mot självinkriminering*). Den som är föremål för en klagan ska vid behov underrättas om rätten att vägra lämna utredning om eller förklaring av en sådan omständighet som innebär att han eller hon riskerar åtal på grund av ärendet som gäller laglighetsövervakning. Oberoende av om tjänstemannen på någon punkt vägrar lämna en utredning med åberopande av skyddet mot självinkriminering, ska han eller hon lämna en utredning till den del det är möjligt utan hinder av skyddet mot självinkriminering. Om tjänstemannen åberopar skyddet mot självinkriminering, ska polisenheten dock ge ett utlåtande om de omständigheter som laglighetsövervakningen gäller.

I 28 § i förvaltningslagen föreskrivs om när en tjänsteman är jävig. En jävig tjänsteman får inte delta i handläggningen av ärendet. Jäv gäller uttryckligen en tjänsteman, och till exempel hela polisenheten kan i princip inte vara jävig i ett enskilt ärende. I praxis för laglighetsövervakning har man vedertaget ansett att inte heller en eventuell brottsanmälan om en tjänsteman gör denne automatiskt jävig i ett förvaltningsärende. En tjänsteman som är föremål för en förvaltningsklagan är inte heller jävig att

lämna en utredning för att klagan om dennes tjänsteåtgärder ska kunna undersökas.

6 Behandling av skadeståndsanspråk

6.1 Allmänt

Om Statens och en tjänstemans skadeståndsansvar föreskrivs i lagen om statens skadeståndsverksamhet (987/2014). Enligt lagen har skadeståndsanspråk mot staten huvudsakligen koncentrerats till Statskontoret. Polisen handlägger endast sådana skadeståndsanspråk där man yrkar på ersättning för en sak- eller förmögenhetsskada som påstås ha uppkommit på grund av polisens förfarande. Statskontoret handlägger ärenden där man yrkar på ersättning för personskada eller lidande som polisen påstås ha orsakat.

I regel avgör polisenheterna skadeståndsanspråk som påstås ha orsakats av deras förfaranden. Polisenhetens chef eller en tjänsteman utsedd av denne avgör skadeståndsanspråk som riktas till enhetens förfarande. Polisstyrelsen avgör skadeståndsanspråket, om det inte är ändamålsenligt att behandla det vid en polisenhet.

Avgöranden som meddelas gällande anspråk om ersättning av skada ska vara skriftliga och motiveras på behörigt sätt. Den som framställer ett befogat ersättningsanspråk kan också ersättas för de skäliga kostnader som upprättandet av anspråket har förorsakat. I samband med avgörandet ska man också pröva och vid behov fatta ett separat beslut om utövande av regressrätt, dvs. tjänstemannens ersättningsskyldighet. Man ska sträva efter att behandla skadeståndsanspråk utan obefogat dröjsmål för att undvika situationer där den som framställt anspråket väcker skadeståndstalan i samma ärende i allmän domstol.

I ett avgörande om skadestånd kan ändring inte sökas genom besvär. I avgörandet underrättas den som framställt anspråket om att denne har rätt att väcka tvistemålstalan mot staten i en allmän domstol.

Om Polisstyrelsen eller polisenheterna tar emot ett skadeståndsärende som hör till Statskontorets behörighet, ska ärendet hänskjutas till den behöriga myndigheten. Då ska den enhet som mottagit ärendet bedöma huruvida det är möjligt att samtidigt med brevet som gäller hänskjutningen sända utredningar i ärendet till Statskontoret för att spara tid.

Närmare anvisningar om gottgörelse på eget initiativ med anledning av upptäckt fel eller försummelse finns i inrikesministeriets anvisning om laglighetsövervakning. Ett förslag om gottgörelse för det lidande som kränkningen medfört görs till Statskontoret.

6.2 Rättegång som gäller skadestånd

Polisstyrelsen för finska statens talan vid en rättegång om skadestånd där man yrkar på ersättning för en sak- eller förmögenhetsskada som påstås ha uppkommit på grund av polisens förfarande. Statskontoret för finska statens talan i ärenden där man yrkar på ersättning för personskada eller lidande som polisen påstås ha orsakat. Vid en rättegång kan staten antingen vara svarande, varvid ersättningsanspråket riktas till staten, eller höras enligt 7 kap. 5 § i skadeståndslagen, varvid anspråket riktas till den tjänsteman som påstås ha orsakat skadan.

Polisstyrelsen kan ge en polisenhet eller annan part fullmakt att sköta rättegångsärendet då detta är ändamålsenligt med beaktande av ärendets art. Om Polisstyrelsen överför handläggningen av ett rättegångsärende i referenspunkten till en polisenhet, ger den i princip fullmakt till enheten att handlägga ärendet i alla rättsinstanser. Polisenheten ska hålla Polisstyrelsen underrättad om de avgöranden som ges i ärendet. Det är nödvändigt att rådgöra med Polisstyrelsen om eventuellt överklagande till en högre domstol.

Genom ett separat avtal med Statskontoret kan Statskontoret ge Polisstyrelsen eller en polisenhet fullmakt att sköta ett ärende som hör till Statskontorets behörighet eller vice versa.

Vid tvistemål som gäller på avtal baserat skadestånd förs statens talan direkt av den polisenhet som ingått avtalet om inte annat har avtalats.

En polisenhet för dock målsägandes direkta talan på statens vägnar om egendom som är i polisenhetens besittning har skadats eller om polisenheten har åsamkats ekonomisk skada genom en gärning eller försummelse som avses i skadeståndslagen. En separat anvisning om hantering av fordonsskador vid polisenheterna har utfärdats¹⁷, enligt vilken chefen för den polisenhet som innehar fordonet eller en tjänsteman som denne utsett representerar målsäganden vid förhöret i anknytning till förundersökningen av skadan och vid eventuell rättegång.

Om en stämning eller en underrättelse om behandling riktad till den som ska höras i ett ärende där statens talan förs av Polisstyrelsen lämnas direkt till en polisenhet, ska enheten omedelbart underrätta Polisstyrelsens laglighetsövervakning om detta, så att rätt person utses för att behandla ärendet och en eventuell fullmakt ges.

Yrkan på ersättning av motparten för rättegångskostnader till följd av ett rättegångsärende grundar sig på den tid som använts för uppdraget och de kostnader som ärendet gett upphov till. Ingen yrkan på ersättning för rättegångskostnader görs om staten endast hörs i ett ärende. Grunden för debitering för den tid som använts för uppdraget är det belopp för timarvode som fastställts i statsrådets förordning om grunderna för arvoden

¹⁷ Hantering av fordonsskador vid polisenheterna (POL-2023-62244, 15.9.2023)

vid allmän rättshjälp som gäller vid tidpunkten i fråga. Restid, lunch eller övernattningar ses inte som tid som använts för uppdraget. Det belopp som ska debiteras för deltagande i sammanträde beräknas utifrån endast en tjänstemans tidsanvändning, oavsett om fler tjänstemän har närvarat vid sammanträdet. Det är möjligt att frånga det ovannämnda om ärendets art eller omfattning eller andra individuella särdrag har förutsatt att flera tjänstemän närvarat vid ett sammanträde.

Kostnader som uppstått till följd av ärendet kan till exempel vara kostnader för resor eller logi. Yrkan på ersättning för resekostnader för användning av tjänstebil grundar sig på maximibeloppen för resekostnader för löntagare som använder egen bil för resor enligt skatteförvaltningens beslut om skattefria resekostnadsersättningar som gäller vid tidpunkten i fråga. Yrkan på ersättning för resekostnader för andra trafikmedel, kostnader för logi och andra kostnader samt eventuella vittnesarvoden grundar sig på det faktiska beloppet.

En tjänstemans rätt till biträde och ersättning av rättegångskostnader är fastställd i lagen om ersättning av statsmedel till statsanställda för kostnader för vissa rättegångar (269/1974).

7 Rapportering av ärenden som gäller laglighetsövervakning

7.1 Allmän rapportering

Syftet med uppföljning och rapportering av laglighetsövervakningen är att sammanställa sådan lägesbilsinformation om organisationen som har betydelse med tanke på ledningen, utveckla riskbaserad framförhållning och styrning av verksamheten på basis av detta samt stöda utformandet av rätta förfaringssätt.

Inrikesministeriet utövar rapportering och uppföljning med regelbundet informationsutbyte mellan ministeriet och förvaltningsområdet och med att behandla uppgifter om laglighetsövervakning i ledningssystemet. När det gäller polisen utgörs en central del av informationsutbytet av Polisstyrelsens interna uppföljning och riskbaserade bedömning av upptäckta avvikelser, på grund av vilken polisledningen förmedlar den nödvändiga informationen till inrikesministeriet.

För att bilda en lägesbild av laglighetsövervakningen och upptäcka avvikelser ska polisenheterna på det sätt som de anser ändamålsenligt och utan dröjsmål rapportera till Polisstyrelsens laglighetsövervakning om sådana avvikelser i samband med skadeståndsärenden som har betydelse, inklusive exempelvis ärenden som sannolikt väcker offentligt intresse.

7.2 Rapportering i samband med berättelsen om laglighetsövervakning

Polisstyrelsen sammanställer polisenheternas rapporter om laglighetsövervakningen från det föregående året till en berättelse om hela

polis-förvaltningen till inrikesministeriet och sänder den till statsrådets justitiekansler och riksdagens justitieombudsman för kännedom.

Polisenheterna ska därför rapportera om den laglighetsövervakning som utförts vid enheten till Polisstyrelsens laglighetsövervakning senast den 15 februari varje år. Rapporten ska innehålla uppgifter om följande ämnesshelheter:

- 1) Genomförande av planen för laglighetsövervakningen och uppföljning av åtgärder som krävs i föregående års granskning av laglighetsövervakningen.
- 2) Förvaltningsklagan
 - Antal anhängiggjorda klagan
 - Antal klagomål som utretts och lösts
 - Orsaker till undersökta klagan (statistikföringsmetoden anges separat)
 - Åtgärder [statistik: ingen åtgärd; meddelande av åsikt eller uppmärksamgörande; anmärkning; överföring till annat förfarande; (brottmål, tjänstemannarättsligt förfarande, skadestånd osv.), annan åtgärd]
 - Handläggningstid (dagar)
- 3) Tjänstemannarättsliga ärenden
 - Antal anhängiggjorda fall
 - Antal behandlade fall
 - Orsaker till behandlade fall (statistik som på ett ändamålsenligt sätt beskriver myndighetens verksamhet)
 - Åtgärder (ingen åtgärd, säkerhetsåtgärd, varning, tidsbestämd avsättning från tjänsteutövning, uppsägning eller upphävande av tjänsteförhållande, annan åtgärd)
- 4) Skadestånd (inklusive ersättningar för tvångsmedel) och kompensationer
 - Antal anspråk
 - Orsaker till anspråk (statistik som på ett ändamålsenligt sätt beskriver myndighetens verksamhet)
 - Utbetalda ersättningar och kompensationer (euro)
 - Skadeståndsanspråk som överförts till Statskontoret och gjorda förslag på gottgörelse
 - Redogörelser till Statskontoret i skadeståndsärenden
- 5) Övervakning av behandling av personuppgifter
 - Loggranskningar som utförts under rapporteringsåret, deras resultat och åtgärder som yrkats/utförts med anledning av granskningarna
 - Andra eventuella åtgärder i samband med övervakning av behandling av personuppgifter (statistik som på ett ändamålsenligt sätt beskriver myndighetens verksamhet)

- 6) Beaktande av medborgarnas respons
- En beskrivning av hur myndigheten har följt upp medborgarnas respons och beaktat den i styrningen och utvecklingen av verksamheten, utbildningen eller i andra motsvarande ändamål
- 7) Meddelanden på den etiska kanalen
- Åtgärder (inga åtgärder, ta frågan till tals, tjänstemannarättsligt förfarande, brottmål, övriga förfaranden)

Polisenheterna rapporterar till Polisstyrelsen om användning av medel för hemligt inhämtande av information, skyddsåtgärder eller tvångsmedel, övervakning av dem samt övervakningsiakttagelser i enlighet med Salpa-föreskrifter och särskilda anvisningar av Polisstyrelsen. Polisstyrelsens laglighetsövervakning kan även ge nödvändiga övriga ytterligare anvisningar om hur rapporteringen ska genomföras.

Som ställföreträdare för polisöverdirektören,
polisdirektör

Sanna Heikinheimo

Polisinspektör

Maija Salmi Lipiäinen

Handlingen har undertecknats elektroniskt i dokumenthanteringssystemet. Polisen den 29.12.2023 kl. 08:22. Registratorskontoret kan verifiera underteckningen.

Distribution

Polisstyrelsens enheter
Polisenheterna

För kännedom

Inrikesministeriet
Riksdagens justitieombudsmans kansli
Justitiekanslersämbetet
Riksåklagarens byrå
Ålands polismyndighet
Sinetti-normbibliotek/Staben
Webbplatsen poliisi.fi/Staben